

sinecine Kitaplığı

Ahmet Gürata

Bilkent Üniversitesi
İletişim ve Tasarım Bölümü

Kadın Gözünden Akdeniz Sineması

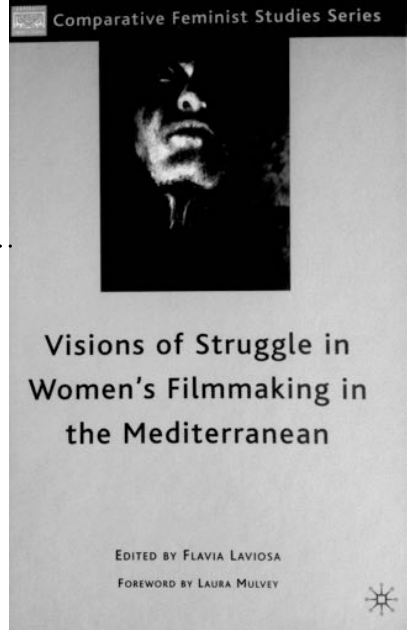
Flavia Laviosa (Ed.),

Visions of Struggle in Women's Filmmaking in the Mediterranean

(Akdeniz'deki Kadın Yönetmenlerin Filmlerinde Mücadeleye Bakış),

Yayınevi: Palgrave Macmillan, New York

Yayın Tarihi: 2010.

Dünyada çevrilen filmlerin yalnızca yüzde 10 kadarı kadın yönetmenler tarafından gerçekleştiriliyor. Üstelik, her yıl çevrilen gişe hasılatı yüksek filmlerde, (yönetmen, yazar, yapımcı, görüntü yönetmeni ve kurgucu olarak) kadınların katkısı giderek azalıyor (Women Make Movies; http://www.wmm.com/resources/film_facts.shtml). Bir zamanlar (çeşitli nedenlerle) yalnızca kadınlara özgü olarak değerlendirilen kurguculuk gibi meslekler bile, neredeyse tamamen erkeklerin eline geçmiş durumda. Pek çok alanda kadınların rolü gün geçtikçe artarken, sinemada bir geriye gidişin ya da sınırlılığın olduğunu teslim etmemiz gerekiyor.

Günümüzde kadınların sorunlarla karşılaştığı alanlar hiç kuşkusuz yalnızca sinemayla sınırlı değil. Erkek-egemen devlet politikaları, bunun ayrılmaz bir parçası olan militarizasyon, çevre sorunları, göç ve sömürü kadınları yakından ilgilendiren tehditlerin bazıları. Bunlara bir de özel alandaki (aile ve çevre) engelleri eklemek gerekir.

Flavia Laviosa'nın derlediği *Visions of Struggle in Women's Filmmaking in the Mediterranean*, kadınların çok çeşitli alanlarda verdikleri mücadelenin kadın yönetmenlerin gözünden sinemadaki yansımaları konu ediniyor. Kitapta, hepsi de bu kitap için sipariş edilmiş 10 makale yer alıyor. Güney Avrupa, Balkanlar, Kuzey Afrika ve Ortadoğu'da, kadınların baskılar karşısında özgürleşme çabalarını ele alan kurmacadan deneysele farklı anlatım tarzlarına sahip filmler üzerine bu

yazılar. Ortak noktaları ise, feminist bir bakış açısıyla farklı modernleşme deneyimlerini ve bunların kadınlar üzerindeki etkilerini konu edinmeleri.

Kitapta tartışılan filmler, yerel, ulusal ve uluslararası ölçekte pek çok yakıcı sorun üzerine... Şiddet ve taciz gibi konular bu sorunların başında yer alıyor. Yerleşik kültürle olan çatışma da bir başka yaygın izlek. Kitapta bu sorunlar üzerinden ülkeler arasındaki bağların izlerini sürmek mümkün. Ancak, kitabın başlığında yer alan coğrafi sınıflandırma (Akdeniz), sorunların ve mücadele yöntemlerinin de benzer olduğu anlamına gelmiyor. Çeşitlilik gösteren bir topografya olarak Akdeniz, pek çok tarihsel ve toplumsal katman içeriyor. Bir denizin kıyısında kümelenmiş bu ülkelerin farklı bölgelerle kurduğu kültürel alışveriş göz önüne alındığında mekânın sınırları daha da genişliyor. Kitap, okuyucularına farklı bakış açıları sunarak, göçebeliğin uzunca bir zamandır baskın varoluş biçimi olduğu bu coğrafyada onları bir yolculuğa çıkarıyor.

Kitaba bir önsöz yazan Laura Mulvey'in de belirttiği gibi, kitaptaki yazılar, gerçek, mitolojik ya da politik bir mekân olarak "ev" metaforundan hareketle okunabilir. Bu, benzerlik ve farklılıkların izini daha rahat sürmemizi sağlayabilecek bir bakış açısı.

Yosefa Loshitzky kitabın açılışında yer alan yazısında, "ev" kavramını anavatan miti üzerinden tartışıyor. Yönetmenliğini Yulie Cohen-Gerstel'in yaptığı iki filminin (*Benim Teröristim*, 2002 ve *Vatanım Siyon*, 2004) değerlendirildiği yazıda, İsrail'in Akdeniz temelli bir kimlik arayışının yarattığı çelişkili durum sorgulanıyor. Loshitzky'nin yazısı, yakın dönem İsrail sinemasının, eleştirel konumuna karşın, neden muğlak bir çizgide durduğunu daha iyi anlamamızı sağlıyor.

Kuzey Afrika sineması üzerine yazısında Florence Martin, Freud'un "unheimlich" kavramından (Almanca "evsiz" sözcüğünden türeyen bu kavram, Türkçeye yerinde bir tanımla "tekinsiz" olarak çevriliyor) yararlanıyor. Martin, Cezayir ve Tunus yapımlı filmlerden hareketle, güvenli ve tanıdık bir yer olan evin, erkek egemen iktidarın elinde nasıl tehlikeli ve tekinsiz bir mekâna dönüşebildiğini gösteriyor. Yazıda ele alınan filmler, bu baskıcı ortama karşı kadınların modern teknolojiler gibi çeşitli stratejilerle direndiklerini gösteriyor.

Mónica Cantero ise İspanya'dan tanıdık bir filmi konu ediniyor: *Gözlerimi de Al (Te doy mis ojos*, Iciar Bollaín, 2003). Film, İspanyol toplumunda geçerliliğini günümüzde de sürdüren faşist-ulusalcı söylem ve içerdiği cinsiyetçi şiddet üzerine. Cantero, filmde kadınlar arası dayanışmanın rolüne değiniyor. Bir sonraki yazı ise, Catherine Breillat ve Claire Denis gibi yönetmenlerin elinden çıkan ve içerdiği "aşırılık" nedeniyle tartışma yaratan bir dizi filmi konu alıyor. Carrie Tarr, söz konusu filmlerin, erkek yönetmenler tarafından yine erkek izleyiciler için üretilen korku ve pornonun uyuşmalarından nasıl yararlandıklarını değerlendiriyor. Kadının bedeninin metalaştırılmasına ve erotik bir nesneye dönüştürülmesine yönelik eleştirel bir girişim olarak değerlendirilebilecek bu filmler, izleyicilerine şiddet ve aşağılanma içeren bir fantazi mekân sunuyor.

Áine O'Healy'in yazısı ise, İtalyan yönetmen Roberta Torre üzerine. Torre'nin incelenen filmleri, Sicilya'daki toplum yapısını ve örgütlü suç

şebekelerini ele alıyor. Yazı, bu tekinsiz mekânda kadınların rolünü ve toplumsal cinsiyet dinamiklerini sorguluyor. Marguerite Waller, bir başka coğrafyaya, BM gözetimindeki Bosna ve Kosova'ya odaklanıyor. Karin Jurshick'in *Barış Kuvvetleri ve Kadınlar* (2003) adlı belgeselinden hareketle, tartışmalı bir konu olan seks ticaretini gündeme getiriyor. Film, insan haklarının uygulanması adına, uluslararası gücün kadın haklarının ihlaline nasıl göz yumduğunu sergiliyor. Yazıda kadınların konumuna ilişkin olarak tartışılan mekânı, neo-liberal ekonominin Avrupa'daki egemenlik alanı olarak tanımlayabiliriz.

Pişman Olacaksın (Katerina Evangelakou, 2002) ve *Bir Şarkı Yetmez* (Elissavet Chronopoulou, 2003) adlı Yunan filmleri, özel ve kamusal mekân arasındaki ayrımı konu ediyor. Maria Paradeisi, bu filmleri ele alan yazısında, kadının ailedeki ve toplumdaki rolleri arasındaki gerilime değiniyor. Kamusal alanda var olma ve düşlerini gerçekleştirme mücadelesi veren kadınlar, aynı zamanda kalıp yargıları da aşmaya çabalıyor.

Ruken Öztürk'ün kitaptaki katkısı ise, Yeşim Ustaoglu'nun *Bulutları Beklerken* (2004) filmi ile bu çalışmasına koşut olarak gerçekleştirdiği *Sırtlarındaki Hayat* (2004) belgeselini değerlendiriyor. Yaz aylarında köyden yaylaya yapılan yolculuktan hareketle, farklı yolculukların izini sürüyoruz: Geçmişe, anılara, ulus-devletin sınırlarının ötesine yapılan bu yolculuklar, izleyiciyi ölüm, bellek ve kimlik gibi konularla yüzleştiriyor. Yazı, bireysel sorunlardan ulusal bir travmaya uzanan bu yolculuklarda, kadınların direncinin kaynağına iniyor.

Rasha Salti, Suriye-doğumlu yönetmen Hala Alabdallah'ın deneysel çizgideki filmlerini tartıştığı yazısında, aşk ve arkadaşlık üzerinde duruyor. Ancak bu kez, evin yanı sıra, sürgün de direnilen mekânlardan biri olarak karşımıza çıkıyor. Kitap, yazıları derleyen Flavia Laviosa'nın makalesiyle son buluyor. Laviosa, Türkiye, Ürdün ve Filistin'den film örnekleriyle yakından tanıdığımız bir konuyu, "namus cinayetlerini" tartışıyor. Burada da, tanıdık ve güvenli bir mekânın görenek adı altında dönüşümüne tanıklık ediyoruz. Yazı, filmlerde konu edilen coğrafyalarda, ulus ve yasanın da güven verici ve koruyucu mekânlar olmaktan uzak olduğunu gösteriyor.

Birbirinden çok farklı deneyimleri ele almakla birlikte *Visions of Struggle* Laviosa'nın da belirttiği gibi, "çok farklı noktalardan girilip, farklı patikalardan ilerlenebilecek bir açık metin". Kadınların ortak ifadeleri üzerine dolayimsız bir çalışma olarak nitelenebilecek kitap, sorunları herhangi bir sonuca bağlamak yerine okuyucuya sinema üzerinden sorular sordurtuyor. Bu anlamda, perdede izlediğimiz farklı travmatik deneyimleri ve kadınların mücadele yöntemlerini yeni bir gözle değerlendirmemize ve düşünmemize olanak sağlayacak bir anahtar.

